

היום נלמד בעזרת ה':

כתובות דף ב

- עזרא תיקן עשר תקנות, ואחת מהן שבתי הדין יהיו יושבים פעמיים בשבוע בימים שני וחמישי.
- בזמנם היו קודם מארסים את האשה (= בקידושין ללא חופה) ולאחר זמן היו נושאים אותה בחופה, ולכן 'אירוסין' בלשון חז"ל הכוונה לקידושין, ו'נישואין' הכוונה לחופה.
- אשה מאורסת שזינתה תחת בעלה הרי היא נאסרת על בעלה וצריך לגרשה.

משנה: חכמים תיקנו שבתולה נישאת ביום רביעי ואלמנה ביום חמישי. והטעם שבתולה נישאת ביום רביעי הוא מפני שביום חמישי בתי הדין יושבים, ולכן תיקנו שתינשא ברביעי שאם בעלה ימצא שאינה בתולה (= שזהו סימן שזינתה תחתיו) ישבים כבר למחרת ביום חמישי לבית דין כשהוא עדיין כועס עליה, לפי שאם הוא ימתין יותר זמן יש לחשוש שמא תתקרר דעתו עד אז וישאיר אותה תחתיו, וזה אסור לו, לפי שאם היא זינתה היא נאסרת עליו, ומתוך כך שיבוא לבית דין יצא קול על אשתו שזינתה ויתכן שיבואו עדים להעיד על הדבר.

גמרא: הגיע זמן ולא נישא: לקמן (דף מח') מובא במשנה: לאחר שהודיע הארוס לארוסה (= 'ארוסין' בלשון חז"ל הכוונה לקידושין) שהם הולכים להתחתן, נותנים לה שנים עשר חודש בשביל להכין את התכשיטים לחתונה, ואלמנה נותנים שלושים יום. ואם הגיע זמן החתונה והבעל לא נשא את האישה, הוא צריך לפרנס אותה. משום שבית דין תקנו שהבעל חייב במזונות אשתו, וכבר הגיע הזמן שהוא אמור להיות בעלה אלא שהוא מתעבב ולא נושא אותה, ולכן הוא צריך לזונה, ואם הוא כהן והיא בת ישראל היא אוכלת בתרומה כאשתו.

על כך אמר שמואל שאם הגיע זמן החתונה ביום ראשון והוא לא נשא אותה, אינו מעלה לה מזונות, משום שתקנת בית דין היא להמתין ולהתחתן רק ביום רביעי לבתולה (וחמישי לאלמנה). דברי שמואל אינם מובנים כדלהלן.

(המשך בדף הבא ↓)

יוצא לאור ע"י:

"אור הספר התורני" הוצאה לאור
052-7628377

להצטרפות:

mabatladaf18@gmail.com

052-342-4473

מריה דאברהם: רב יוסף חלה ושכח תלמודו, ולכן הוא אמר את דברי רב יהודה אמר שמואל בצורה משובשת ועכשיו הוא תמה על דבריו: שמואל תולה דבר ששנוי במשנה, בדבר שלא שנוי במשנה.

הגמרא מיד מקשה על כך: הרי שניהם שנויים במשנה?

ומבארת שכך התקשה רב יוסף: הרי במשנה שלנו מפורש הטעם מדוע תקנו להתחתן ביום רביעי – בכדי שישכים למחרת לבית דין, ואילו במשנה של 'הגיע זמן' לא כתוב מדוע אוכלות משלו. ואיך יתכן לומר שהטעם של המשנה שלנו תלוי במשנה של 'הגיע זמן'? ולכן רב יוסף משחזר את דברי שמואל להיפך: שהטעם של משנת 'הגיע זמן' תלוי במשנה שלנו (=ריטב"א).

ותנשא באחד בשבת: ואז אם תהיה לו טענת בתולים ילך למחרת ביום שני לבית דין, שהרי הם יושבים בשני וחמישי?

לפיכך חלה הוא: עד כאן היו דברי שמואל. רב יוסף לומד מתוך דברי שמואל שכמו שבעיוב מחמת תקנת רבנן של 'שקדו' אינו מעלה לה מזונות – כך בכל אונס בעיוב הנישואין בין מצידו ובין מצידה, הבעל אינו חייב לעלות לה מזונות.

ואיכא דבעי לה מיבעיא: יש שהסתפק במה שהיה פשוט לרב יוסף – האם במחלה שלו ושלה ובפירסה נידה אינו מעלה לה מזונות?

ואם תמצי לומר חלה הוא מעלה לה מזונות: כי הוא לא אונס מכח תקנת חכמים.

נסתחפה שדהו: מזלך גרם. כמו שאם היתה נשטפת השדה שלך במים ההפסד שלך, כך מיום הנישואין אני שייכת לך והמקרה שקרה לי שאני חולה זהו ההפסד שלך.

בשעת ווסתה לא תיבעי לך: פשוט שהיא לא יכולה לומר לו 'נסתחפה שדך' כי אין הדבר תלוי במזל, שהרי זהו וסתה הקבוע לה לראות, והיא אשמה בעיוב ולכן הוא לא חייב לתת לה מזונות.

פשיט רב אחאי: מהמשנה הנ"ל 'הגיע זמן ולא נישא אוכלות משלו וכו'. מהלשון 'נישאו' משמע שהנשים מעכבות את הנישואין, כי אם היו הגברים מעכבים היה צריך להיות כתוב 'לא נשאו'. ובכל אופן כתוב שהם אוכלות משלו. והרי בהכרח שהן מעכבות שלא מרצון (כי אם היו מעכבות מרצון לא היו אוכלות משלו), אלא שהיה להם אונס – ומכאן נפשוט את הספק שגם באונס של הארוסה כגון שחלתה היא

ניזונות מנכסיו (ובודאי שכשחלה הוא ניזונת מנכסיו. אבל אין ראייה על פירסה נידה - רשב"א).

אמר רב אשי: אין ראייה. המשנה מדברת על הגברים שמעכבים מרצונם שאז הם חייבים לזון, אבל אם העיכוב מחמת אונס מכל סוג שהוא בין של הגברים בין של הנשים - לא היו ניזונות (וכדעת רב יוסף). והלשון 'נישאו' שנקטה המשנה הוא אגב הרישא שדיברה בנשים 'נותנים לבתולה שנים עשר חודש ולא למנה שלוש יום'.

*

אמר רבא ולענין גיטין אינו כן: אמנם מצינו לענין מזונות, שאם הוא אנוס מלישא את ארוסתו בזמן הוא לא מעלה לה מזונות. אבל לענין גיטין 'אין אונס בגיטין', כגון כתב גט לאשתו בתנאי שאם לא יבוא עד יום מסויים הגט יחול, והוא נאנס ולא יכל לבוא באותו יום - בכל אופן הגט חל.

הגמרא מחפשת מקור לדברי רבא

הרי זה גיטין אם לא באתי וכו': הוא עשה תנאי בנתינת הגט שיחול רק אם הוא לא יבוא עד שנים עשר חודש, והוא מת בתוך הזמן - אינו גט. המשנה נקטה דוקא 'מת' ולא 'חולה', כי אם הוא לא הגיע בגלל שהיה חולה, הגט כן חל, משום שאין אונס בגיטין. והסיבה שאם הוא מת הגט כן בטל, בגלל שביום שהגט אמור לחול דהיינו לאחר שנים עשר חודש - כבר מת הבעל ואין מי שיגרש אותה, כי 'אין גט לאחר מיתה'. על כל פנים למדנו מכאן שאין אונס בגיטין.

ודלמא: באמת גם ב'חלה' הגט לא חל, כי יש אונס בגיטין. והסיבה שהמשנה נקטה 'מת' ולא 'חלה', היא רק בכדי להשמיע לנו את הדין הזה גופא ש'אין גט לאחר מיתה', שאם מת הבעל בתוך הזמן אפילו אם לא עשה תנאי, כגון האומר לאשתו 'הרי זה גיטין לאחר מותי' - אינו גט.

הגמרא מתרצת את הדחייה: דין זה כבר שמענו מהרישא של אותה משנה.

'הרי זה גיטין מחולי זה': כלומר אם לא אקום מחולי זה.

דלמא לאפוקי מדרבותינו: עדיין אנו צריכים גם את הסיפא (-'הרי זה גיטין אם לא באתי מכאן ועד יב' חודש ומת') להשמיע שאין גט לאחר מיתה - גם באופן שהוא כתב זמן בגט, שבמקרה כזה סוברים 'רבותינו' שהגט חל. משום שהתנאי שעשה מתפרש

כך: אם לא אבוא עד שנים עשר חודש הגט יחול מזמן כתיבתו. ולכן אפילו שהוא מת בתוך שנים עשר חודש, כשיגיע שנים עשר חודש יחול הגט למפרע. רבותינו סוברים שכל הסיבה שהוא כתב זמן בגט היא בכדי לעשות את התנאי בצורה הזו.

ועל זה באה הסיפא הנ"ל לחלוק ולומר שגם באופן כזה הגט לא חל, כי אנו לא אומרים שכתבת הזמן בגט מוכיחה שהתנאי היה למפרע, אלא התנאי הוא ביום האחרון, ואז כבר אין גט לאחר מיתה. (אמנם אם היה אומר מפורש שהגט יחול 'מהיום אם לא באתי לאחר יב' חודש' לכולי עלמא היה חל למפרע).

לפי זה יתכן שהסיפא סוברת שיש אונס בגיטין, ואם הוא חלה ולא יכל לקיים את התנאי הגט בטל, והסיבה שהמשנה נקטה 'מת' בכדי להשמיע שאין גט לאחר מיתה גם כשכתוב בו זמן כנ"ל.

בי דינא דשרו משחא: בית דין שהתירו שמן של גויים.

הגמרא מנסה להביא ראיה אחרת לדברי רבא

מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד יב' חודש וכו': כאן הגט חל לאחר מותו משום שעשה בו תנאי מפורש שיחול 'מעכשיו'. לכאורה הוא הדין אם חלה ולא הגיע עד יב' חודש הגט גט, מכאן שאין אונס בגיטין.

דלא ניחא ליה דתיפול קמיה יבם: באמת יש אונס בגיטין, והסיבה שב'מת' הגט חל כי זהו אונס כזה שכל הסיבה של כתיבת הגט היתה בשבילו – שאשתו לא תיפול ליבום (מדובר שלא היו להם ילדים) אלא תתגרש לפני מיתתו. אבל בשאר אונסים, שהוא לא מעוניין שיתקיים התנאי שעשה כאשר הוא אנוס - יש אונס בגיטין.

דהוא דאמר להו: מעשה בבעל שאמר לנוכחים בשעת נתינת הגט 'אם אני לא אבוא מכאן ועד שלושים יום הגט יחול', בסוף יום השלושים הוא הגיע עד לנהר הסמוך לעיר ולא היתה לו מעבורת לעלות עליה (כי היא היתה בגדה השנייה הקרובה לעיר), והוא צעק 'תראו שהגעתי', אך שמואל פסק שהתנאי התקיים והגט חל. מכאן שאין אונס בגיטין.

הגמרא דוחה: שם היה זה אונס מצוי שהיה עליו לעלותו בדעתו ולהתנות מפורש שבמקרה כזה לא יחול הגט. אבל באונס שאינו מצוי יתכן שיש אונס בגיטין.

משום צנועות: כשהבעל לא יגיע בזמן שנקבע בתנאי, הן תחשושנה להתחתן שמא הוא לא הגיע מחמת אונס ותישארנה עגונות. ומשום פרוצות – להיפך, הן לא תחשושנה להתחתן מיד כשהבעל לא יגיע, אך יתכן שהוא לא יכל לבוא מחמת אונס, ולאחר מכן הוא יגיע ויטען שהיה אנוס, ונמצא גט בטל ובניהן ממזרים.

ומי איכא מידי דמדאוריתא לא הוי גט: שהרי התורה לא חייבה אדם שעשה עבירה באונס, כמו שמצינו בנערה המאורסה שנאנסה. ואם כן מהתורה יש אונס בגיטין, ואיך אמרו רבנן שאין אונס בגיטין?

אין (= בן), כל המקדש אדעתא דרבנן: על דעת רבנן הוא מקדש שיחולו הקידושין והגירושין כמו שקבעו חכמים, ולכן הוא אומר 'הרי את מקודשת לי כדת משה וישראל'. משכך, במקרה שאדם יעשה תנאי בגט והוא אנוס מלקיימו – רבנן מפקיעים את הקידושין שלו מעיקרא, ונמצא שכלל לא היה נשוי עם אשתו, ולכן היא מותרת להתחתן.

תינח דקדיש בכספא: שאז הכסף שנתן לאשתו בשעת הקידושין נהפך למפרע למתנה, מכח ההפקעה של חכמים שעל דעתם קידש. אבל במקרה שקידש אותה בביאה, היאך אפשר להפקיע אותה למפרע לכאורה?